सप्तम: पाठ: सिकतासेतु:

स्मरणीय तथ्य

- 'सिकतासेतु:' पाठ श्री सोमदेव भट्ट विरचित 'कथासरित्सागर' ग्रन्थ के सप्तमाध्याय पर आधारित नाटक है।
- इस ग्रंथ का मूल महाकवि गुणाढ्य की बृहत्कथा (प्राकृत भाषा का ग्रन्थ) है।
- नाटक के माध्यम से बताया गया है कि ज्ञान -प्राप्ति केवल तपस्या से नहीं, बल्कि गुरु के समीप जाकर अध्ययनादि कार्यों के करने से होती है |
- वस्त्रों तथा आभूषणों से सुशोभित, किन्तु विद्याहीन मनुष्य सुशोभित नहीं होता है।
- सभी को विद्या प्राप्ति के लिए प्रयत्न करना चाहिए।

बहुविकल्पात्मका: प्रश्ना:

1. अयं पाठ: कुत: सङ्कलित: ?
क. अभिज्ञानशाकुन्तलाया: ख. कथासरित्सागरात्
ग. हितोपदेशात् घ. रघुवंशात्

2. 'सिकतासेतु:' इति पाठ: कथासरित्सागरस्य कस्य अध्यायोपरि आधारितोऽस्ति ?
क. प्रथमाध्यायस्य ख. तृतीयाध्यायस्य
ग. पञ्चाध्यायस्य घ. सप्तमाध्यायस्य

3. क: बाल्ये विद्यां न अधीतवान् ?
क. ब्रह्मदत्त: ख. रामदत्त:
ग. तपोदत्त: घ. श्यामदत्त:

4. तपोदत्तस्य मार्गदर्शनाय क: आगतवान् ?
क. इन्द्र: ख. वरुण:
ग. कृष्ण: घ. राम:

5. तपोदत्त: विद्याप्राप्तिकाम: कुत्र गतवान्?
क. विद्यालयम् ख. नगरम्
ग. गुरुकुलम् घ. भवनम्

6. तपोदत्तस्य बुद्धिः कीदृशी आसीत् ?
क. सुबुद्धि: ख. दुर्बुद्धि:
ग. सद्बुद्धि: घ. मन्दबुद्धि:

7. क: कुटुम्बिभिः मित्रै: च गर्हितः अभवत्?
क. तुषारदत्त: ख. ब्रह्मदत्त:
ग. सोमदत्त: घ. तपोदत्त :

8. 'सर्वै: कुटुम्बिभिः' अनयो: पदयोः विशेषणपदं किम् ?
क. सर्वै: ख. कुटुम्बिभिः
ग. सर्वै: कुटुम्बिभिः घ. सर्वे: कुटुम्ब:

9. क: सिकताभि: सेतुनिर्माणार्थं प्रयतते ?
क. देवराज: ख. राम:
ग. मोहन: घ. कृष्ण:

10. 'कुटुम्बिभि:'शब्दस्य क: अर्थ: ?
क. वस्त्रै: ख. परिवारजनैः
ग. आभूषणैः घ. तातपादै:

11. 'क्लेश्यमानोऽपि' विच्छेदः भवति-
क. क्लेश्यमान:+अपि ख. क्लेश्यमानो+अपि
ग. क्लेश्य+मानोऽपि घ. क्लेश्यमान+अपि

12. पुरुष: कुत्र सिकताभिः सेतुं निर्मातुं प्रयतते ?
क. नद्याम् ख. तडागे
ग. कूपे घ. जलाशये

13. भिन्नवर्गीयं पदं चिनुत-
क. अलम् ख. रामम्
ग. लताम् घ. फलम्

14. तपोदत्त: कया विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽस्ति ?
क. तपश्चर्यया ख. लतया
ग. मेधया घ. चिन्तया

15. एक: पुरुष: काभि: सेतुनिर्माण -प्रयासं करोति स्म?
क. सिकताभि: ख. लताभि:
ग. मृदाभि: घ. चटकाभि:

16. जगति केषाम् अभाव: न अस्ति ?
क. जनानाम् ख. वृक्षाणाम्
ग. मूर्खाणाम् घ. बालकानाम्

17. रेखाङ्कितं सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?
गुरुगृहं गत्वैव विद्याभ्यासो <u>मया</u> करणीय: ।
क. तपोदत्ताय ख. पुरुषाय
ग. तपश्चर्यायै घ. सिकतायै

18. 'एकं पुरुषम्' अनयो: पदयो: विशेष्यपदं किम् ?
क. एकम् ख. पुरुषम्
ग. पुरुषे घ. एकम् पुरुषम्

19. 'अव+ आप्+तुमुन्' भवति-
क. अवाप्तुम् ख अवआपतुमु
ग. आपतुमुन् घ. अवतुमुन्

20. 'पितृचरणै:' इत्यस्मिन् पदे का विभक्ति: प्रयुक्ता ?
क. षष्ठी ख. चतुर्थी
ग. पञ्चमी घ. तृतीया

21. तपोदत्त: किं विनैव वैदुष्यमवाप्तुम् अभिलषति ?
क. ज्ञानम् ख. अक्षरज्ञानम्
ग. आम्रम् घ. गृहम्

22. तपोदत्त: किमर्थं गुरुकुलम् अगच्छत् ?
क. भ्रमणाय　　ख. जलाय
ग. परिश्रमाय　　घ. विद्याध्ययनाय

23. कुत्र गत्वैव विद्याभ्यास: करणीय: ?
क. पितृगृहम्　　ख. मातृगृहम्
ग. गुरुगृहम्　　घ. सखागृहम्

24. 'अधुना' इति पदस्य पर्यायपदं किम् अत्र प्रयुक्तम् ?
क. इदानीम्　　ख. जलम्
ग. सिकता　　घ. वारि

25. सर्वं कार्यं केन सिद्धं भवति ?
क. क्रोधेन　　ख. प्रयत्नेन
ग. मुखेन　　घ. जलेन

26. सिकता कुत्र न स्थास्यति ?
क. लतायाम्　　ख. पुष्पे
ग. जलप्रवाहे　　घ. वृक्षे

27. 'करिष्यसि' इत्यस्मिन् पदे क: लकार: अस्ति ?
क. लट्　　ख. लङ्
ग. लृट्　　घ. लोट्

28. 'सिकताया: सेतु:' इति विग्रहपदस्य समस्तपदं लिखत-
क. सिकतासेतु:　　ख. सिकसेतु:
ग. सिकतायासेतु:　　घ. सिकतासेतु

29. 'हनुमन्तम्' इति पदस्य कृते किं पदं प्रयुक्तम् ?
क. कृष्णम्　　ख. रामम्
ग. आञ्जनेयम्　　घ. श्यामम्

30. 'सेतु:+एष' सन्धि: भवति -
क. सेतुरेष　　ख. सेतुएष
ग. सेतुए　　घ. सेतुरेष:

बहुविकल्पात्मक-प्रश्नानाम् उत्तराणि

1. ख. कथासरित्सागरात्
2. घ. सप्तमाध्यायस्य
3. ग. तपोदत्त:
4. क. इन्द्र:
5. ग. गुरुकुलम्
6. ख. दुर्बुद्धि:
7. घ. तपोदत्त:
8. क. सर्वे:
9. क. देवराज:
10. ख. परिवारजनैः
11. क. क्लेश्यमान: + अपि
12. क. नद्याम्
13. क. अलम्
14. क. तपश्चर्यया
15. क. सिकताभि:
16. ग. मूर्खाणाम्
17. क. तपोदत्ताय
18. ख. पुरुषम्
19. क. अवाप्तुम्
20. घ. तृतीया
21. ख. अक्षरज्ञानम्
22. घ. विद्याध्ययनाय
23. ग. गुरुगृहम्
24. क. इदानीम्
25. ख. प्रयत्नेन
26. ग. जलप्रवाहे
27. ग. लृट्
28. क. सिकतासेतु:
29. ग. आञ्जनेयम्
30. क. सेतुरेष

अतिलघूत्तरीया: प्रश्ना:

एकपदेन उत्तरत-

1. मकरालये क: शिलाभि: सेतुं बबन्ध?
2. तपोदत्त: विद्याध्ययनार्थं कुत्र गच्छति?
3. मार्गभ्रान्त: सन्ध्यां कुत्र उपैति ?
4. पुरुष: सिकताभि: किं करोति ?
5. नर: किं विना वैदुष्यम् न प्राप्नोति ?

अधोलिखितविग्रहपदानां समस्तपदानि लिखत-

	विग्रहपदानि	**समस्तपदानि**
6.	अक्षराणां ज्ञानम्-	....
7.	सिकताया: सेतु:-	....
8.	पितु: चरणौ:-	....
9.	गुरो: गृहम् -	....
10.	विद्याया: अभ्यास: -	....

विलोमशब्दा:

11. दुर्बुद्धि:-
12. गर्हित:-
13. प्रवृत्त:-
14. अभ्यास:-
15. सत्यम् -

अतिलघूत्तरीय-प्रश्नानाम् उत्तराणि

1. राम:
2. गुरुकुलम्
3. गृहम्
4. सेतुनिर्माण-प्रयासम्

5. अक्षरज्ञानम्
6. अक्षरज्ञानम्
7. सिकतासेतु:
8. पितृचरणै:
9. गुरुगृहम्
10. विद्याभ्यास:
11. सुबुद्धि:
12. प्रशंसित:
13. निवृत्त:
14. अनभ्यास:
15. असत्यम्

लघूत्तरीया: प्रश्ना:

पूर्णवाक्येन उत्तरत-

1. तपोदत्त: कै: गर्हित: अभवत् ?
2. तपोदत्त: केन प्रकारेण विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽभवत् ?
3. स: मूढ: किं कर्तुं प्रयतते ?
4. तपोमात्रेण विद्यां प्राप्तुं तस्य प्रयास: कीदृश: कथित: ?
5. अन्ते तपोदत्त: विद्याग्रहणाय कुत्र गत: ?

लघूत्तरीया: प्रश्नानाम् उत्तराणि

1. तपोदत्त: सर्वै: कुटुम्बिभि: मित्रै: ज्ञातिजनै: च गर्हित: अभवत्।
2. तपोदत्त: तपश्चर्यया विद्यां प्राप्तुं प्रवृत्तोऽभवत्।
3. स: मूढ: तीव्रप्रवाहायां नद्यां सिकताभि: सेतुं निर्मातुं प्रयतते।
4. तपोमात्रेण विद्यां प्राप्तुं तस्य प्रयास: सिकताभि: सेतुनिर्माणप्रयासमिव कथित: ।
5. अन्ते तपोदत्त: विद्याग्रहणाय गुरुकुलं गत: |

दीर्घोत्तरीय-प्रश्ना:

अधोलिखित - श्लोकस्य अन्वयः करणीय:-

1. परिधानैरलङ्कारैर्भूषितोऽपि न शोभते।

   नरो निर्मणिभोगीव सभायां यदि वा गृहे।।

   अन्वयः- (क)------------- अलङ्कारै: (ख) --------- अपि (ग) ----------- (विद्याहीन:) निर्मणिभोगीव (घ)------------ यदि वा गृहे न शोभते|

सभायां, परिधानै:, भूषित:, नर :

2. निम्नचित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषाया: पदानि नीत्वा सरलसंस्कृतभाषायां पञ्च-वाक्यानि लिखत-

नौका, तीरे, जलम्, भ्रमन्ति, आधुनिकयुगस्य, समृद्धे:, विशालभवनानि, प्रसन्ना:, शान्तम्, सुन्दरं, सागरे

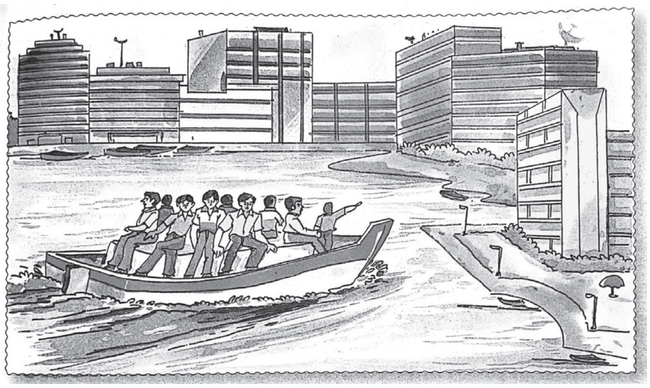

3. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

"एक: वृद्धः क्षुधितः अस्ति। समीपे एक: आम्रवृक्षः अस्ति। वृद्धः आम्रवृक्षस्य समीपं गच्छति। वृक्षे फलानि सन्ति। सः चिन्तयति-' अहं वृद्धः। मम शरीरे शक्तिः नास्ति। वृक्षः उन्नत: अस्ति| कथं उपरि गच्छामि। कथं फलं प्राप्नोमि। उपरि वानराः सन्ति। वृद्धः एकम् उपायं करोति। स: पाषाण-खण्डान् क्षिपति। वानराः कुपिताः भवन्ति। ते फलानि क्षिपन्ति। वृद्धः तानि फलानि प्राप्नोति।"

एकपदेन उत्तरत-

i (क) कुत्र एक: आम्रवृक्षः आसीत्?

(ख) के कुपिताः भवन्ति ?

पूर्णवाक्येन उत्तरत-

ii (क) वृक्षः कीदृशः अस्ति?

(ख) वृक्षे कानि सन्ति ?

III. भाषिककार्यम् -

(क) 'वपुः' अस्य किं पर्यायवाचिशब्दम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(ख) 'गच्छामि' इति पदस्य धातुः कः ?

दीर्घोत्तरीय-प्रश्नानाम् उत्तराणि

1. क. परिधानै: ख. भूषित:
   ग. नर: घ. सभायां
2. i एतत् चित्रं आधुनिकयुगस्य अस्ति।
   ii चित्रे विशालभवनानि सन्ति।
   iii सागरे नौका तरति।
   iv जले जनाः प्रसन्नाः भ्रमन्ति।
   v चित्रे सुन्दरं नगरं दृश्यते।
3. i (क) समीपे
   (ख) वानरा:
   ii (क) वृक्षः उन्नत: अस्ति|
   (ख) वृक्षे फलानि सन्ति|
   iii (क) शरीरम्
   (ख) गम्